

Cartografia de les posicions de subjecte en gascó*

1. Introducció

L'objectiu d'aquest estudi és contribuir a la caracterització del mapa de les posicions de subjecte en les llengües romàniques de subjecte nul a partir d'adequar la proposta de Frascarelli (2007) als subjectes preverbals de l'occità gascó. Partim de la hipòtesi que la distribució de les partícules enunciatives *que* i *e* en el context d'una oració subordinada està correlacionada amb la posició que ocupen els subjectes dins el mapa de la perifèria esquerra oracional. Per completar les evidències que donen suport a la nostra hipòtesi, també analitzem la col·locació dels pronoms clítics de l'asturià (enclisi vs. proclisi) en els mateixos contextos, car s'ha observat que la distribució dels enunciatius en gascó i la col·locació dels clítics en asturià presenten paral·lelismes tot i no tractar-se del mateix fenomen sintàctic.

L'estructura de l'article és la següent: En l'apartat 2, descriuim el marc teòric que utilitzem en la nostra anàlisi, i.e. la proposta cartogràfica de la perifèria esquerra de Frascarelli (2007), la descripció dels Tòpics a partir dels tests i les observacions d'Erteschik-Shir (2007) i la descripció de les estratègies d'emalatge informatiu en gascó. En l'apartat 3, presentem les dades analitzades i les hipòtesis de les quals partim. En el subapartat 4.1, fem una anàlisi explicativa de la distribució dels subjectes preverbals en gascó en relació amb l'ús de les partícules enunciatives *que* i *e* en oracions subordinades; mentre que en el subapartat 4.2 analitzem les dades de l'asturià (col·locació dels clítics pronominals); en el subapartat 4.3 fem una anàlisi unitària dels fenòmens estudiats. En l'apartat 5 ressenyem algunes propostes sobre el *que* « introsiu » i la recomplementació en altres llengües romàniques. Finalment, en l'última secció (§ 6), formulem les conclusions principals.

Per acabar, només remarcar que aquest article és fruit d'un treball que encara està en una fase inicial, amb el qual pretenem aportar proves que donen suport empíric a les hipòtesis de partida, però que en cap cas no és definitiu.

2. Marc teòric

Tradicionalment, en gramàtica generativa s'ha acceptat que els subjectes postverbals de les llengües *pro*-drop s'obtenen d'ajuntar (*Merge*) un *pro* expletiu a la posició d'especificador de TP per satisfer el Principi de Projectió Ampliat (i.e. EPP, Chomsky (1995)), la qual cosa evita que el subjecte lèxic es mogui des del domini- θ fins a aquella posició; alhora que els subjectes preverbals fixen la seva posició a Spec-TP gràcies a un trasllat argumental, com passa en les llengües de subjecte explícit:

$$(1) \quad a. \quad [{}_{TP} \textit{pro}_{\text{EXPL}} [{}_{T^{\circ}} \text{V-T}] [{}_{vP} \text{DP}_s \textit{t}_v]]$$

* Voldria mostrar el meu agraïment més sincer al Dr. Claus D. Pusch per haver-me facilitat una còpia del seu *Corpus Occitano-Gascon*, a l'audiència del OLO5 pels seus comentaris i als revisors anònims per llurs comentaris. De totes maneres, qualsevol error o omissió és únicament i exclusiva responsabilitat meua.

- (Subjecte potsverbal)
- b. $[_{TP} \{DP / pro\}_s [_{T^o} V-T] [_{vP} t_s t_v]]]$ (Subjecte preverbal / nul)
- Subjecte

Diversos autors han donat arguments convincents per rebutjar aquesta anàlisi (e.g. Rosselló 2000) i han comprovat que els subjectes preverbals no focalitzats estan situats en una posició-A' (e.g. Solà 1992 ; Barbosa 2000) i que, per tant, actuen com a adjunts :

- (2) a. $[_{TP} [_{T^o} V-T]] [[_{vP} \{DP_s/pro_s\} t_v]]]$ (Subjecte potsverbal / nul)
- Agree [ϕ -features]

- b. $[_{TP} DP [_{T^o} V-T]] [[_{vP} pro_s t_v]]]$ (Subjecte « no argumental »)
- Agree [ϕ -features]
- (Rosselló 2000)

A partir d'una anàlisi superficial de les dades que tingui en compte les propietats informatives dels diferents tipus de subjectes, es pot fer la següent generalització vàlida per a la majoria de les llengües romàniques de subjecte nul :

- (3) a. Els subjectes postverbals reben la interpretació [+focus], però si reben la interpretació [+focus, +contrastiu] se situen en una posició preverbal a la perifèria esquerra de l'oració mitjançant un trasllat no argumental (cf. Rizzi 1997).
- b. Els subjectes preverbals (no focalitzats) reben la interpretació de Tòpic.
- c. Els subjectes nuls són un *pro* coreferent amb un element introduït en el discurs previ, i.e. conegut o [+givenness].
- d. Els subjectes situats a la perifèria dreta i separats per una pausa prosòdica (o gràficament mitjançant una coma) s'han d'interpretar com a dislocacions a la dreta i, per tant, es consideren Tòpics.

Aquesta generalització no deixa d'ésser aproximada, ja que com mostra Esterschik-Shir (2007) la diversitat de tipus de Tòpics i Focus és molt més àmplia i els efectes en la morfosintaxi de les llengües del món, del més variats. Per altra banda, Frascarelli (2007), dins un marc teòric cartogràfic, ha desenvolupat una teoria del subjecte nul que explica de manera molt satisfactòria la distribució dels subjectes en italià a partir d'una sol tipus de derivació en la base temàtica i de l'ajuntament en diferents posicions de la perifèria esquerra (i.e. CP) dels subjectes explícits preverbals (Tòpics) que permeten interpretar el *pro* referencial situat dins el domini- θ (i.e. vP / VP).

2.1 L'estructura de la perifèria esquerra

Frascarelli (2007) identifica tres tipus de tòpics (*Aboutness-shift Topic*, *Contrastive Topic* i *Familiar Topic*), els quals designen un « *aboutness* pragmàtic ». ¹ No obstant

¹ A parer nostre, Frascarelli no és gaire encertada en caracteritzar tots els Tòpics com a designadors d'un « *aboutness* pragmàtic ». De fet, els Tòpics familiars no tenen el tret [+*aboutness*] sinó [+*givenness*]. Per altra banda, els Tòpics contrastius marquen el contrast entre diferents possibilitats que inclou l'*Aboutness*-

això, l'*Aboutness-shift Topic* té l'especificitat de reintroduir un Tòpic en el discurs o de proposar-ne un de nou (Givón 1983). Com els altres Tòpics, es genera dins el domini de CP — per sobre de FocP a la part més alta de TopP (cf. Rizzi 1997)² — i es considera una dislocació a l'esquerra (Cinque 1990). La seva característica principal és que l'entonació està marcada per un augment tonal (L*+H). Per contra, un to baix (L*) està intrínsecament associat amb els Tòpics que fan referència a la informació ja donada en el discurs. Aquest tipus de Tòpics, Frascarelli (2007) els anomena *Familiar Topic* (FamP), i se situen per sota de FocP (cf. Rizzi 1997). Per tant, un FamP és un constituent vinculat amb el discurs, que s'utilitza per referir-se a la informació anterior i donar-li continuïtat. Per altra banda, el *Contrastive Topic* està marcat amb un to alt (H*) i mai apareix juntament amb un Focus contrastiu.

Dit això, el mapa de la perifèria esquerra queda definit de la següent manera (Frascarelli 2007) :

(4) [ForceP [ShiftP [GP [ContrP [FocP [FamP [FinP³

Frascarelli demostra que els subjectes preverbals de les llengües *pro-drop* estan situats sempre en una posició-A' i que la interpretació dels subjectes nuls depèn d'una relació de coreferència (mitjançant *Agree*) amb l'*Aboutness-shift Topic* que té el tret [+aboutness], per al qual proposa la condició de Criteri de Tòpic (Frascarelli 2007 : (37)) :

(5) *Topic Criterion*

- a. [+aboutness] is connected with an EPP feature in the high Topic field that yields a specific discourse-related property, namely « Aboutness ».
- b. The [+aboutness] Topic matches with an argument in the main clause through *Agree*.
- c. When continuous, the [+aboutness] Topic can be null (i.e., silent).⁴

L'exemple (6) il·lustra com es deriven de la mateixa manera tant els subjectes preverbals com els subjectes nuls, tot i que per a aquests últims s'ha de recórrer a un

shift Topic, i.e. són elements inclosos en un conjunt que sí que té el tret [+aboutness], cf. (i), adaptat de Vallduví & Engdahl (1996) :

- (i) — *On són els coberts_{ij}?*
— *Les forquilles_i són a l'armari, però els ganivets_j els_j vaig ficar al calaix.*

² Rizzi (1997) proposa, entre d'altres, les projeccions funcionals *Topic Phrase* (TopP) i *Focus Phrase* (FocP). La primera és correspon a ShiftP i FamP de Frascarelli (2007), cf. (4) i nota 3.

³ **ForceP** (= *Force Phrase*) és la força il·locutiva. **ShiftP** (= *Aboutness-shift Topic Phrase*). **GP** (= *Ground Phrase*) es correspon a la projecció on es trasllada el contingut oracional dominat per FamP. Fruit d'aquest trasllat es formen les dislocacions a la dreta, i.e. que provoca que els Tòpics familiars romanguin en posició final absoluta. **ContrP** (= *Contrastive Phrase*) és la projecció on es generen els Tòpics contrastius o on es traslladen els Focus contrastius. **FocP** (= *Focus Phrase*) és la projecció que allotja els operadors focals i on es traslladen des de la base temàtica els sintagmes [+focus] en les llengües de V2 (sicilià, algunes llengües germàniques, alguns dialectes retoromànics, etc.). **FamP** (= *Familiar Topic Phrase*). **FinP** (= *Finiteness Phrase*) és la projecció que codifica el tret [±infinít] del verb de l'oració.

En aquest treball acceptem l'ordre proposat a (4), tot i que Mata (2005) proposa de manera molt convincent que ForceP és la projecció que domina immediatament FinP, de manera que l'estructura completa o reduïda de CP depèn de si es projecta o no ForceP.

⁴ Frascarelli (2007 : (31)) reinterpreta el Principi Eviteu Pronom (*Avoid Pronoun*) com una condició estructural que implica l'existència de Tòpics silenciosos: « Avoid strong pronoun, whenever it agrees with the local Aboutness-shift Topic. »

Com s'ha dit a la nota 3, FamP es troba dins la capa de CP i la posició al final de la frase de la dislocació s'obté mitjançant el trasllat a la posició d'Spec-GP de tot el contingut oracional dominat per FamP, i.e. FinP o una altra projecció funcional situada per sota de FamP. Sembla ésser que en gascó, aquest trasllat és obligatori en les oracions matriu / frases simples (cf. *infra*, per a les oracions subordinades), car en cas contrari el Tòpic familiar se situaria entre l'enunciatiu *que* i el verb, un resultat que és agramatical :

(11) **Qu'ajuò_i ac_i sabi dejà.*

Els subjectes també es poden trobar dislocats a la dreta, però aleshores no es poden interpretar com l'*aboutness* de la frase :

(12) a. *Que 'm harta pro_i lo ton ahar_i!* (Romieu & Bianchi 2005 : 141)
 b. [_{ShiftP} <a jo> [[_{Shift°} Que] [_{GP} 'm harta [_{G°} [_{FamP} lo ton ahar [[_{Fam°} [_{FinP} / IP ~~harta~~]]]]]]]]]]]

En aquesta posició, els subjectes cal no confondre'ls amb un Focus *in situ* (cf. § 2.3.3), i s'identifiquen com un Tòpic familiar ja que hi ha una pausa entre el contingut oracional i la dislocació a la dreta.

2.3.3 FOCUS *IN SITU* I FOCUS CONTRASTIU

En gascó, com en les altres llengües romàniques, podem trobar dos tipus de focalitzacions : el Focus *in situ* (com en l'exemple (13a)) i el Focus contrastiu (com en l'exemple (13b)).

(13) a. *Que l'ac èi demandat jo.* (Focus no contrastiu in situ)
 b. *Que soi jo qui l'ac èi demandat.* (Romieu & Bianchi 2005 : 142)

L'exemple (13a) implica una interpretació en què el subjecte és el Focus, mentre que l'*Aboutness-shift Topic* és, segurament, coreferent amb un dels dos pronoms clítics, però no ho podem determinar amb certesa sense un context discursiu. Per contra, el subjecte de (13b) s'ha d'interpretar com un Focus contrastiu, la qual cosa en la majoria de llengües romàniques només suposaria un trasllat a una posició preverbal (i.e. a Spec-ContrP), però que en gascó es realitza mitjançant una frase clivellada com també passa en francès.⁷ Aquest tipus de contrucció sintàctica és compatible amb la presència d'una dislocació a l'esquerra :

(14) *L'arrepic_i, qu'ès tu qui 'u_i vas cantar.* (Romieu & Bianchi 2005 : 142)

Com s'aprecia a (14), les oracions clivellades permeten que l'enunciatiu *que* se situï entre un verb i l'*Aboutness-shift Topic*. En canvi, si en gascó la focalització només

⁷ En aquest estudi no discutirem quina és l'estructura sintàctica de les oracions clivellades.

impliqués un trasllat, el subjecte focalitzat es col·locaria en una posició que resultaria agramatical :

(15) **L'arrepic_i que TU'U_i vas cantar.*

3. Material i mètodes

3.1 Dades analitzades

Les dades del gascó les hem obtingudes del *Corpus Occitano-Gascon* (COG) de Pusch (2001). Com ja hem insinuat en la introducció, en aquest punt de l'estudi encara no hem realitzat una anàlisi quantitativa de les dades, per la qual cosa ens remetrem a les dades numèriques extretes directament de Pusch (2000). Per altra banda, les dades de l'asturià s'han obtingut de González (2007 ; en premsa), dos articles en què es fa una descripció del sistema de col·locació del clítics pronominals en aquesta llengua a partir de l'anàlisi quantitativa d'un corpus format exclusivament d'oracions en què apareixen clítics pronominals.

3.2 Hipòtesis

Les hipòtesis de les quals partim són les següents :

- a) En gascó, les partícules enunciatives *que* i *e* en oracions subordinades són indicadors del tipus de subjecte preverbal que reben interpretació de Tòpic (i.e. se n'exclouen els subjectes focalitzats, quantificats i contrastius).
- b) Els subjectes preverbals poden ésser Tòpics *Aboutness-shift* (situats a Spec-ShiftP) i Tòpics familiars (situats a Spec-FamP).
- c) Tota frase enunciativa ha de tenir valor de veritat. El valor de veritat ve determinat per l'*aboutness* de la frase.

En definitiva, el que volem demostrar és que les estructures sintàctiques de (15) apareixen en el context en què el subjecte s'interpreta com un *Aboutness-shift Topic*, i les de (16) quan el subjecte s'interpreta com un *Familiar Topic* (contra González (2007 ; en premsa)) :

(16) a. [... C° S *que*_{ENC} V ...] (gascó)
b. [... C° S V+CLITIC ...] (asturià)

(17) a. [... C° S *e*_{ENC} V ...] (gascó)
b. [... C° S CLITIC V ...] (asturià)

4. Anàlisi de les dades

4.1 La distribució de les partícules enunciatives del gascó

4.1.1 ESBÓS DEL FUNCIONAMENT DELS ENUNCIATIUS EN GASCÓ

Com a característiques generals dels enunciatius gascons podem dir que només apareixen en oracions afirmatives,⁸ que se situen sempre en posició preverbal, i que els únics elements que es poden interposar entre ells i el verb són els clítics :

(18) ... ENC [_{YP} (*XP) [[_{Y^o} (CLÍTIC) V] ...]]

Aquesta última característica s'explica perquè els clítics — segons el que s'accepta de manera majoritària en gramàtica generativa — són alhora projeccions màximes i mínimes que s'ajunten a un nucli, en aquest cas el que inclou el verb. Com hem assenyalat a (17), sembla ésser que el que és agramatical és que una projecció màxima s'ajunti en una posició d'especificador entre l'enunciatiu i el verb.

Romieu & Bianchi (2005 : 131–133, 397–399) afirmen que els enunciatius només poden aparèixer en oracions principals i que només l'enunciatiu *e* pot aparèixer en oracions subordinades. Aquesta afirmació contradiu les observacions que n'han fet Pusch (2000 ; 2001) i Morin (2005), els quals han trobat contextos en què l'enunciatiu *que* també s'usa en oracions subordinades.

En aquest estudi interpretem els enunciatius com a nuclis sintàctics de determinades projeccions funcionals de la perifèria oracional. En concret, *que* es correspon a Shift^o en tota mena d'oracions i *e* es correspon a Fam^o en les oracions subordinades, la qual cosa contradiu la proposta de Morin (2005) que postula una posició C_{INF} on s'allotgen tots els enunciatius.⁹

4.1.2 PARTÍCULES ENUNCIATIVES EN LES ORACIONS SUBORDINADES

A partir de les dades del COG, Pusch (2000) presenta uns resultats de la distribució dels enunciatius que contradiuen les gramàtiques prescriptives gascones, ja que troba un nombre molt alt d'oracions subordinades en què s'usa l'enunciatiu *que* :

TAULA 2. Distribució de *que/e* en contextos en què pot aparèixer un enunciatiu (COG).

	Oracions subordinades	Oracions completives	Oracions adverbials causals	Altres oracions adverbials
<i>que</i>	40,0 %	53,0 %	85,0 %	45,0 %
<i>e</i>	23,0 %	17,5 %	—	16,0 %
Ø*	37,0 %	29,5 %	—	39,0 %

*Inclou casos d'elisió de l'enunciatiu *e*.

Font: Elaboració pròpia a partir de Pusch (2000).

El gran nombre d'oracions que contenen *que*_{ENC} s'explica per les oracions adverbials causals i les oracions completives de frases afirmatives amb un verb

⁸ És una afirmació clàssica que es remonta a Bouzet (1932 ; 1933), el qual proposa el paradigma d'enunciatius *que / non / ja / e*, la qual cosa és probablement una bona descripció per a bona part del bearnès (aclarament del revisor anònim). Sovint, emperò, trobem exemples de *que* en oracions negatives:

(i) *Que non comprenes jamei arren!* (Romieu & Bianchi 2005 : 133)

En aquest article no entrarem a discutir aquesta mena d'exemples, tot i que en tractar-se d'una oració exclamativa ens sembla més adequat no considerar el *que* com un enunciatiu; si més no, no de la mateixa mena d'enunciatiu que els de les oracions enunciatives afirmatives.

⁹ En aquest estudi prescindim d'analitzar els enunciatius *e*, *ja* i *be* en contextos interrogatius i exclamatius.

principal epistèmic, de creença o de llengua.¹⁰ És en aquest darrer tipus de frases en què centrem la nostra atenció, ja que presenten l'enunciatiu *que* dins l'oració subordinada en un 79,5 % dels casos, la qual cosa mostra semblances amb la col·locació dels clítics de l'asturià (*vid. infra*) :

(19) *que sabetz que los tres qu'avem lo cap leugèr de çò* (Pusch 2000: (10))

(20) *que cresi que benlhèu qu'ei ua chança finalament* (Pusch 2000: (11))

(21) *La Republica qu'a viscut dus sègles de repression contra las lengas minoritàrias e jo que'vs disi uei qu'aquestas lengas mespresadas qu'an la dignitat de lengas de França*

Per altra banda, Pusch (2000) observa que quan la frase és negativa i l'oració subordinada és afirmativa, en tots els casos sempre s'utilitza la partícula *e* :

(22) *ne podi pas diser {si n' i avè / quant de centenats e n' i avè}* (Pusch 2000: (12))

Tantmateix, l'afirmació de Pusch es basa només en 3 ocurrences del COG (cf. Pusch 2000 : n. 20), per la qual cosa cal ésser prudents a l'hora d'acceptar-la. Si analitzem des d'una perspectiva cartogràfica l'oració de (22) i si acceptem la proposta de Rizzi (2001)¹¹ sobre la projecció *Interrogative Phrase* (IntP) per als pronoms interrogatius no argumentals, l'anàlisi que en resulta és la de (23) : l'oració subordinada és una interrogativa indirecta encapçalada per la projecció IntP — situada per sota de TopP (i.e. ShiftP) —, la qual cosa el sintagma dislocat amb represa de clíctic s'ha d'interpretar com un *Familiar Topic*.

(23) a. *non sabi pas* [_{IntP} *si* [_{n' i avè}]]
 b. *non sabi pas* [_{IntP} *quant* [_{FamP} *de centenats*_i [[_{Fam°} *e*] [_{n_i i avè}]]]]

Sobre l'estructura de les oracions adverbials, sense entrar en gaires detalls i només per deixar-ne constància, només dir que Haegeman (2004) proposa que hi ha oracions adverbials amb una estructura reduïda — sense ShiftP, entre d'altres projeccions. Això permet explicar perquè hi ha determinats tipus d'oracions adverbials en què la majoria dels casos s'usa l'enunciatiu *que* (tenen valor de veritat propi) i d'altres en què no s'usa mai (el valor de veritat depèn de l'*aboutness* de la frase). A partir de l'estudi de Mata (2005) sobre la posició dels adverbis d'acte de parla, sembla plausible de proposar una estructura reduïda de la capa CP també per a les oracions completives en què s'usa l'enunciatiu *e*. No obstant això, no deixa d'ésser raonable apel·lar a la semàntica del verb de l'oració principal per establir si l'oració completiva té o no un *aboutness* propi.

¹⁰ I.e. *verba sapiendi, credendi, dicendi*.

¹¹ Rizzi (2001 : (10)) proposa la següent jerarquia de projeccions funcionals per a la perifèria oracional : ForceP > TopP* > IntP > TopP* > FocP > TopP* > FinP > IP; que adaptem a la proposta de Frascarelli (2007) de la següent manera : ForceP > ShiftP > IntP > GP > ContrP > FocP > FamP > FinP > IP.

4.2. La col·locació dels clítics pronominals en asturià

Els subjectes preverbals de les oracions subordinades en asturià presenten aparentment un problema per a les teories del paràmetre del subjecte nul en què es considera que els subjectes no focalitzats o no quantificats¹² són dislocacions a l'esquerra. Com hem mostrat en un treball anterior (*vid.* González 2007), els subjectes preverbals, les dislocacions a l'esquerra i altres construccions de Tòpic bloquegen la proclisi dels clítics pronominals com a (24), la qual cosa no succeeix amb els subjectes focalitzats ni amb els subjectes preverbals de les oracions subordinades, com a (25) i a (26). No obstant això, en asturià existeixen uns contraexemples interessants : els subjectes preverbals de les oracions subordinades completives d'una frase el nucli verbal de la qual és un verb de llengua (*dicir* 'dir', *falar de* 'parlar de', etc.) o un verb epistèmic (*atalantar* 'pensar', etc.). La col·locació enclítica en aquests casos fa pensar que aquests subjectes preverbals són realment dislocacions a l'esquerra (cf. (27) amb (24)) ; mentre que els subjectes preverbals dels altres tipus d'oracions subordinades tenen un comportament sintàctic que recorda el dels subjectes focalitzats (cf. (26) amb (25)).

- (24) a. *Don Pere d'Oumaña sintióse insatisfechu* (subjecte preverbal)
b. *Lo poco que tuviera_i echáralo_i en vino* (dislocació a l'esquerra)

- (25) *TOL MUNDU lu conocía* (subjecte focalitzat / quantificat)

- (26) *Salió-y, por embargu, un inesperáu protector: don Pelayo, al que **Fraumundo** lu encamentara primero de morrer por ver de copia-y toles cróniques de dómines pasaes nun solu llibru [...]*

- (27) a. [...] *dizse que la sidra más afamao d'Asturies mayábase nos llagares d'elli*
b. *Parezme que yá dixi que **Ros** llevábase mucho bien colos nenos*

El comportament dels clítics en asturià i en galaicoportuguès sovint s'ha atribuït a requeriments de la interfície sintaxi-fonologia, com fa Barbosa (2000). Aquesta autora considera que els subjectes preverbals no quantificats i no focalitzats són dislocacions a l'esquerra. Segons les dades que analitza, en una oració en què hi ha una dislocació a l'esquerra, després de la dislocació sempre es percep de manera clara una pausa en l'entonació. Per explicar què passa a la interfície sintaxi-fonologia, aquesta autora proposa un filtre fonològic sobre la posició dels clítics, de manera que qualsevol derivació que no compleixi amb el filtre de (28) fracassa en la Forma Fonètica (PF). Per evitar que es formin derivacions que puguin fracassar, la sintaxi recorre a l'enclisi per impedir la derivació d'estructures que continguin un clític en l'extrem esquerra d'una frase tonal (IntP¹³).

¹² Els subjectes quantificats s'han d'interpretar com a *Verum Focus* o Focus inductors de Polaritat. Aquest tipus de focus se situen per sota de FamP i per sobre de TP a l'especificador de *Sigma Phrase / Polarity Phrase* (segons l'autor), el nucli del qual allotja les partícules negatives *non / ne* preverbals.

¹³ Cal no confondre IntP = *Intonational Phrase* 'Fràse Tonal' (terme fonològic / prosòdic) amb IntP = *Interrogative Phrase* 'Sintagma Interrogatiu' (terme sintàctic).

(28) *[CL X]_{IntP}

Aquest filtre fonològic ens sembla una proposta *ad hoc* amb un baix poder explicatiu, ja que no justifica de manera empírica la asimetria entre els subjectes preverbals d'oracions matriu i els subjectes preverbals d'oracions subordinades.

La nostra hipòtesi és que els subjectes del tipus de (24a) i els de (27) se situen a Spec-ShiftP i es corresponen amb l'*Aboutness Topic*. Per altra banda, els subjectes del tipus de (26) se situen a Spec-FamP, mentre que els de (25) se situen a l'especificador d'una projecció de Focus. Aquestes diferències permeten explicar que els elements situats a la part baixa del domini de CP (i.e. ContrP / FocP i FamP) no impedeixin la proclisi dels pronoms clítics en asturià, mentre que si que ho fan els elements situats a la part alta de CP.

4.3 Anàlisi conjunta de les dades gascones i asturianes

Com s'ha vist en les dues subseccions anteriors, el gascó i l'asturià presenten comportaments sintàctics relacionats amb els subjectes preverbals de les oracions subordinades completives que depenen del tipus de verb de l'oració principal :

TAULA 3. Comparació entre el gascó i l'asturià

	Altres verbs		<i>Verba sapiendi, credendi, dicendi</i>	
	Oració principal	Oració completiva	Oració principal	Oració completiva
Gascó	(S ₁) <i>que</i> V	C ^o (S ₂ <i>e</i>) V	(S ₁) <i>que</i> V	C ^o (S ₂ <i>que</i>) V
Asturià	(S ₁) V (CLITIC)	C ^o (S ₂) CLITIC V	(S ₁) V (CLITIC)	C ^o S ₂ V CLITIC / C ^o CLITIC V (S ₂)

La majoria d'oracions completives no tenen valor de veritat i, per tant, l'*aboutness* (si en tenen, cf. Haegeman 2004) és el mateix per a tot l'enunciat. D'aquesta manera una frase té un únic *aboutness* a partir del qual el parlant / l'oient ha d'inferir el valor de veritat. Per contra, les frases amb un verb epistèmic, de creença o de llengua tenen dos *aboutness* — el del conjunt de l'enunciat i el de l'oració completiva. En aquest cas, el parlant / oient ha d'inferir el valor de veritat de l'enunciat a partir dels dos.

Les dades analitzades ens permeten considerar que la distribució dels subjectes en gascó i en asturià — com en les altres llengües romàniques *pro-drop* — respon a la necessitat d'embalar l'estructura informativa (*aboutness, givenness, contrastive, focus, background, etc.*) :

(29) *Gascó*

- a. [_{ShiftP} Subjecte [[_{Shift^o} *que*] [... V ...]]
- b. [_{ShiftP} ... [[_{Shift^o} *que*] [_{GP} [_{FinP/IP} V ...] [_{G^o} [[_{FamP} Subjecte [[_{Fam^o} [_{FinP/IP} V_{...}]]]]]]]]]]]]
- c. V₁ ... [_{XP} C^o [_{FamP} Subjecte [[_{Fam^o} *e*] [_{FinP/IP} V₂ ...]]]]]
- d. [_{FocP} Foc^o [_{TP} [_{T^o} V] [_{vP} Subjecte V]]]

Agree

(30) *Asturià*

- a. [_{ShiftP} Subjecte [Shift^o [... V CLITIC ...]]
- b. V₁ ... [_{XP} C^o [_{FamP} Subjecte [Fam^o [CLITIC V₂ ...]]]]]

c. [_{ContrP} Subjecte [Contr^o [CLITIC V ... Subjecte]]]

D'aquesta manera (29a) i (30a) responen a l'estructura d'una oració principal o d'una oració subordinada completiva d'un verb epistèmic, de llengua o de creença en què el subjecte rep la interpretació [+*aboutness*]. Per contra, (29b–c) i (30b) representen oracions en què el subjecte rep la interpretació [+*givenness*], de manera que a (29b) hi ha un trasllat del contingut oracional a Spec-GP mentre que a (29c) no hi ha trasllat. Com s'ha dit més amunt, el trasllat és obligatori en una frase simple, mentre que en l'oració completiva no ho és :

- (31) a. *qu'aven paur que los patacaires e tornassen dab mei d'ajuda*
b. ?? *qu'aven paur que tornassen dab mei d'ajuda, los patacaires.*

De fet, (31b) és un exemple de gramaticalitat dubtosa. En cas que se'n confirmi la agramaticalitat, comptarem amb un argument més a favor de la hipòtesi que la perifèria esquerra oracional en aquest tipus d'oracions completives té una estructura reduïda (sense ShiftP i sense GP, com a mínim).

5. Altres anàlisis¹⁴

En els apartats anteriors hem mostrat els paral·lelismes evidents entre la col·locació dels clítics pronominals en asturià i la tria dels enunciatius en gascò en relació amb la posició dels subjectes preverbals en oracions subordinades. Per altra banda, en l'estudi de Pusch (2000) es conclou que la distribució de les partícules enunciatives respon a la necessitat de codificar la modalitat assertiva o l'evidencialitat, així com que la generalització de l'enunciatiu *que* en les oracions principals afirmatives és fruit d'un procés de gramaticalització i de reducció de la distinció pragmàtica entre *que* i *e*. La nostra anàlisi, per contra, no pretén explicar cap procés de gramaticalització ni oferir una explicació diacrònica dels fets actuals, motiu pel qual no discutirem ací aquest aspecte. No obstant això, la col·locació dels Tòpics preverbals i de l'enunciatiu *que* en les subordinades epistèmiques presenta semblances amb altres fenòmens sintàctics que caldria també tenir en compte.

A continuació ressenyarem breument algunes propostes d'anàlisi sobre el *que* « intrusiu » en les gramàtiques infantils del francès i la « recomplementació » en oracions subordinades completives del castellà i del portuguès europeu.¹⁵

5.1 *Que* « intrusiu »

Roehrs & Labelle (2001) proposen que la variació detectada en la col·locació del complementador *que* (i.e. *Intrusive QUE*, *Misplaced QUE* i ús estàndard de *que*) en idiolectes infantils del francès són causats per errors en el sistema computacional. Segons el nostre parer, aquesta variació de solucions sintàctiques no es pot atribuir a errors de computació en les operacions bàsiques del llenguatge (i.e. *Copy*, *Merge*, *Delete*), ja que hem de considerar-les innates i, per tant, que no s'adquireixen. A més a més, si aquests errors fossin tal cosa, es manifestarien en tota mena de construccions sintàctiques i no només en algunes de concretes, com ara les de Tòpic. Una explicació

¹⁴ Vull agrair al revisor anònim que em mostrés la necessitat de comparar les semblances sintàctiques dels enunciatius gascons amb els fenòmens sintàctics de la « recomplementació » i del *que* « intrusiu ».

¹⁵ La recomplementació és un fenomen sintàctic habitual en la majoria de llengües romàniques, e.g. el castellà, l'asturleonès, el galaicoportuguès, el català, l'occità, etc.

alternativa és considerar aquesta variació com la manifestació d'un paràmetre encara no fixat en les gramàtiques infantils, de manera que els infants opten per assignar indistintament *que* i \emptyset als nuclis de TopP i ForceP. Aquesta explicació dels fets se sustenta en què la competència pragmàtica — i CP és la capa de l'estructura oracional que codifica les categories pragmaticodiscursives — s'adquireix més tardanament.

En les gramàtiques adultes d'altres llengües es poden trobar aquests tres fenòmens sintàctics perfectament fixats. Segons les hipòtesis que venim defensant en aquest article, l'occità gascó fixaria *que* com a nucli de TopP (el nostre ShiftP) i de ForceP. En canvi, l'italià i determinats registres formals de l'espanyol (cf. Demonte & Fernández Soriano, en premsa : n. 16) permeten la caiguda del complementador en determinades construccions de subjuntiu, la qual cosa seria un exemple de fixació de \emptyset a Force^o. A la taula 4 resumim les combinacions possibles de parametrització de *que*.

TAULA 4. Fixació paramètrica de Force^o i Top^o

	Force ^o	Top ^o	Llengua
<i>que</i> « intrusiu »	<i>que</i>	<i>que</i>	Gascó, francès infantil.
<i>misplaced que</i>	\emptyset	<i>que</i>	Francès infantil.
<i>que</i> estàndard	<i>que</i>	\emptyset	Francès estàndard i infantil, italià, espanyol, català, etc.
caiguda de C^o	\emptyset	\emptyset	Italià (subjuntiu), espanyol formal (subjuntiu).

5.2 La recomplementació

La recomplementació (*recomplementation* o *complementizer doubling*) en espanyol es relaciona amb altres usos particulars de *que* com es mostra als exemples de (32):

- (32) a. Dice mamá [***que*** a tu hermana (***que***) ni se te ocurra dejarla salir].
 b. Me preguntó [***que*** quién había llegado a las tres de la mañana].
 c. ***Que*** se calle Juan / Juan ***que*** se calle.
 d. Ojalá (***que***) {llueva / *llueve} café.
 e. ¡***Qué*** rico ***que*** está!

(Demonte & Fernández Soriano 2007 : (1))

Aquestes construccions han estat estudiades per Demonte & Fernández Soriano (2007 ; en premsa) dins la proposta cartogràfica de Rizzi (1997). Aquestes dues autores postulen dues posicions per a *que* : un *que*₁ declaratiu situat al nucli de ForceP, i un *que*₂ situat al nucli de FinP. Els exemples (32a–b) es corresponen al primer cas i el *que* optatiu de (32a) i els exemples (32c–d) es corresponen al segon. Per contra, Rodríguez Ramalle (2003) situa *que*₂ al nucli de TopP (el nostre ShiftP), anàlisi que coincideix amb la feta per a l'enunciatiu gascó i el *que* intrusiu del francès infantil.¹⁶

Per la seva banda, Mascarenhas (2007) ha estudiat la recomplementació del portuguès europeu en frases del tipus de (32a). Aquest autor aporta proves que el *que*₂ no es pot tractar del nucli Fin^o, sinó que se situa per sobre la projecció FocP, i especula

¹⁶ Posteriorment, Rodríguez Ramalle (2008) ha estudiat algunes de les construccions de (32) i les ha comparades amb els enunciatius gascons.

amb la possibilitat que sigui el nucli de TopP. Demonte & Fernández Soriano (en premsa) també s'adonen d'aquesta propietat de les frases del tipus de (32a) i les posen en contrast amb les frases imperatives de tercera persona (variant de les frases de (32c)). Vegeu-ne el contrast a (33) i (34) :

(33) a. *Me dijo que ese coche **que** dónde lo había comprado.*

b. *Me aseguró que esa tontería **que** NUNCA la diría.*

(34) a. **Ordenó que ese coche **que** quién lo lavara.*

b. *Ordenó que ese coche **que** lo lavara.*

(apud Demonte & Fernández Soriano, en premsa)

Aquestes dues autores consideren els casos de (32a) com un reforç de la condició declarativa de l'oració subordinada, de manera que l'estructura esdevé agramatical en les oracions completives de predicats factius (cf. (35)). Finalment veuen raonable considerar que aquest tipus de *que*₂ no es correspon a Fin^o i que caldria situar-lo en una projecció (no determinada) entre TopP i FocP.¹⁷

(35) a. *Lamento que ese coche (***que**) no lo compres.*

b. *Siento mucho que una película tan bonita (***que**) te la hayas perdido.*

c. *Me encanta que ese vestido (***que**) te lo pongas tanto.*

(apud Demonte & Fernández Soriano, en premsa : (50))

Malgrat les semblances superficials, el fenomen de la recomplementació sembla no estar relacionat amb els enunciatus gascons. La recomplementació és un fenomen sintàctic optatiu, és a dir, la presència o l'absència del segon *que* implica interpretacions pragmàtiques diferents (possiblement d'assertivitat o d'evidencialitat). Per contra, els enunciatus gascons són obligatoris, la qual cosa dóna validesa a la hipòtesi de Frascarelli (2007) que tota frase ha de tenir un *Aboutness-shift Topic* — ja sigui explícit, ja sigui silenciós. De totes maneres, en aquest punt de la recerca és massa precipitat descartar cap hipòtesi i, certament, ens sembla convenient d'ampliar l'estudi comparatiu entre la recomplementació i la distribució dels enunciatus.

En futures recerques caldria estudiar la posició dels subjectes, dels enunciatus (en gascó) i del *que*₂ (en espanyol i portuguès) respecte els adverbis d'acte de parlar. Segons Mata (2005), els adverbis (preverbals) d'acte de parla se situen en els especificadors de diverses projeccions funcionals de la perifèria esquerra, entre les quals les que codifiquen trets modals (i.e. modalitats avaluativa, evidencial i epistèmica). Un estudi d'aquesta mena ha de permetre comprovar si els enunciatus i / o els segons complementadors són en realitat nuclis d'una projecció de Tòpic o, per contra, codifiquen algun altre tret de tipus pragmàtic.

6. Conclusions

Les principals conclusions sobre els subjectes del gascó a les quals hem arribat són:

¹⁷ Demonte & Fernández Soriano (en premsa : (49)) valoren la possibilitat que aquesta projecció es tregui relacionada amb la hipòtesi de Martín-González (2002) sobre l'existència d'una projecció *Doubled Force Phrase* situada entre TopP i FocP.

1. En gascó, la distribució dels enunciatius *que* i *e* en les construccions S + ENUNCIATIU + V depèn de la interpretació del subjecte com a [+aboutness] o com a [+givenness] respectivament.
2. Els *verba sapiendi, credendi, dicendi* exigeixen que l'oració subordinada completiva tingui un valor de veritat propi, per la qual cosa el subjecte preverbal de la subordinada sempre rep la interpretació [+aboutness] i va seguit de l'enunciatiu *que*.
3. La distribució dels subjectes en gascó depèn de les necessitats d'embalatge de l'estructura informativa a la perifèria esquerra de l'oració, per la qual cosa els subjectes que van seguits de l'enunciatiu *que* es troben a la posició d'Spec-ShiftP, mentre que els que van seguits de l'enunciatiu *e* es troben en la posició d'Spec-FamP. Els subjectes focalitzats preverbals han de recórrer a una estructura clivellada, de manera que se situa en posició postverbal respecte al verb copulatiu, el qual va precedit per l'enunciatiu *que*.
4. Les dades de l'asturià aporten proves que complementen les dades del gascó i corroboren les conclusions anteriors basades en la mateixa hipòtesi. Per altra banda, no és clara la relació entre l'ús dels enunciatius en gascó i la recomplementació i el *que* « intrusiu ».

Referències bibliogràfiques

- ARREGI, Karlos (2003), « Clitic left dislocation is contrastive topicalization », *Penn Working Papers in Linguistics* 9(1) : 31–44. [*Proceedings of the 26th Annual Penn Linguistics Colloquium*, Philadelphia : Penn Linguistics Club]
- BARBOSA, Pilar (2000), « Clitics : A window into the null subject property », in João COSTA, *Portuguese syntax : New comparative studies*, New York : Oxford university press, 31–93.
- BOUZET, Jean (1932), « Les particules énonciatives en béarnais (1) », *Ôc* 4 : 40–53.
- BOUZET, Jean (1933), « Les particules énonciatives en béarnais (2) », *Ôc* 10–11 : 21–38.
- CHOMSKY, Noam (1995), *The minimalist program*, Cambridge (MA) : MIT Press.
- CINQUE, Guglielmo (1990), *Types of A'-dependencies*, Cambridge (MA) : MIT Press.
- DEMONTÉ, Violeta & FERNÁNDEZ SORIANO, Olga (2007), « La periferia izquierda oracional y los complementantes del español », in Juan CUARTERO & Martine EMSSEL [eds.], *Vernetzungen : Kognition, Bedeutung, (kontrastive) Pragmatik*, Frankfurt : Peter Lang.
- DEMONTÉ, Violeta & FERNÁNDEZ SORIANO, Olga (en premsa), « Force and finiteness in the Spanish complementizer system », *Probus* (2009).
- ERTESCHIK-SHIR, Nomi (2007), *Information structure : The syntax-discourse interface*, New York : Oxford university press.
- FRASCARELLI, Mara (2007), « Subjects, topics and the interpretation of referential *pro* : An interface approach to the linking of (null) pronouns », *Natural languages and linguistic theory* 25 : 691–734.
- GIVÓN, Talmy (1983), « Topic continuity in discourse : An introduction », in *Topic continuity in discourse : A quantitative cross-language study*, Amsterdam & Philadelphia : John Benjamins, p. 5–41.
- GONZÁLEZ I PLANAS, Francesc (2007), « Sintaxis de los clíticos pronominales en asturleonés », *Ianua. Revista philologica romanica* 7 : 15–35. [Disponible a : <<http://www.romaniaminor.net/ianua/>>]

- GONZÁLEZ I PLANAS, Francesc (en premsa), « La colocación de los clíticos pronominales en asturleonés », in *Actes du XXV CILPR 2007*.
- HAEGEMAN, Liliane (2004), « Topicalization, CLLD and the left periphery », *ZAS Papers in linguistics* 35 : 157–192.
- MARTÍN-GONZÁLEZ, Javier (2002), « The syntax of sentential negation in Spanish », tesi doctoral, Harvard university.
- MASCARENHAS, Salvador (2007), « Complementizer doubling in European Portuguese », ms., Amsterdam : Institute for logic, language and computation. [Disponible a : <http://homepages.nyu.edu/~sdm330/docs/mascarenhas_cdoubling.pdf>]
- MATA I VIGARA, Meritxell (2005), « Els adverbis d'acta de parla en la perifèria esquerra », treball de recerca, Universitat autònoma de Barcelona. [Disponible a : <<http://seneca.uab.es/clt/publicacions/tesis/index.html>>]
- MORIN, Annick (2005), « Syntaxe de la particule *que* en gascon », *Linguistica occitana* 4 : 60–67. [Disponible a: <<http://www.revistadoc.org/>>]
- PUSCH, Claus D. (2000), « The attitudinal meaning of preverbal markers in Gascon: Insights from the analysis of literary and spoken language data », in G. ANDERSEN & T. FRETHEIM, *Pragmatic markers and propositional attitude*, Amsterdam & Philadelphia : Benjamins, 189–206.
- PUSCH, Claus D. (2001), *Morphosyntax, Informationsstruktur und Pragmatik. Präverbale Marker im gaskognischen Okzitanisch und in anderen Sprachen*, Tübingen : Narr.
- RIZZI, Luigi (1997), « The fine structure of the left periphery », in L. HAEGEMAN, *Elements of grammar*, Dordrecht : Kluwer, 281–337.
- RIZZI, Luigi (2001), « On the position “Int(errogative)” in the left periphery of the clause », in Guglielmo CINQUE & Giampaolo SALVI, *Current studies in Italian syntax*, Amsterdam : Elsevier, 287–296.
- RODRÍGUEZ RAMALLE, Teresa María (2003), *La gramática de los adverbios en -mente o cómo expresar maneras, opiniones y actitudes a través de la lengua*, Madrid : Universidad autónoma de Madrid.
- RODRÍGUEZ RAMALLE, Teresa María (2005), *Manual de sintaxis del español*, Madrid : Castalia.
- RODRÍGUEZ RAMALLE, Teresa María (2008), « El valor de las marcas enunciativas en la configuración del discurso en el ámbito de las lenguas romances », in Antonio MORENO SANDOVAL, *Actas del VIII congreso de lingüística general 2008. Madrid, 25–28 de junio de 2008*. Madrid [Internet] : Universidad autónoma de Madrid, 1714–1732. [Disponible a : <<http://www.llff.uam.es/clg8/actas/>>]
- ROEHRS, Dorian & LABELLE, Marie (2001), « The left periphery in child French : Evidence for a simply split CP », in Josep QUER [*et alii*], *Romance languages and linguistic theory*, Amsterdam : John Benjamins, 279–294.
- ROMIEU, Maurice & BIANCHI, André (2005), *Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*, Pessac : Presses universitaires de Bordeaux.
- ROSSELLÓ, Joana (2000), « Un enfocament minimalista del paràmetre del subjecte nul », ms., Universitat autònoma de Barcelona, Grup de gramàtica teòrica. [Report GGT-00-6, disponible a : <<http://seneca.uab.es/ggt/Reports/GGT-00-6.pdf>>. Publicat en anglès a : *CatWPL* 8 : 97–128]
- SOLÀ, Jaume (1992), « Agreement and subjects », tesi doctoral, Universitat autònoma de Barcelona. [Disponible a : <<http://seneca.uab.es/ggt/Tesis/agreement.pdf>>]
- VALLDUVÍ, Enric & ENGBAHL, Elisabet (1996), « The linguistic realisation of informational packaging », *Linguistics* 34 : 459–519.

© **Linguistica Occitana 7** (setembre de 2009) [www.revistadoc.org]

© Francesc GONZÁLEZ I PLANAS
Universitat de Girona